

**STRANKA PENZIONERA-UMIROVLJENIKA
BOSNE I HERCEGOVINE**

Sarajevo, Hasana Kikića br. 8; tel/fax: 033 654 837; email: stranka_penzionera@bih.net.ba

IZBORNI PROGRAM

za lokalne izbore 2016

Sarajevo, 29.07.2016

U V O D

Težište našeg djelovanja biti će iznalaženje rješenja i borba za njihovu primjenu na polju: bržeg ekonomskog razvoja i smanjenja bijede i siromaštva; uspostave socijalne sigurnosti i pravednosti; eliminaciji nejednakost i zaštiti svih ugroženih kategorija stanovništva. Mi, uvažavajući principe solidarnosti i uzajamnosti, želimo biti nezaobilazni faktor u procesu stratejskih reformi radnog i socijalnog zakonodavstva kojim treba osigurati uslove za društvo jednakih šansi, u prvom redu kroz: bolji penzioni sistem, svima dostupno kvalitetno obrazovanje, zdravstvenu zaštitu i socijalnu politiku usmjerenu prvenstveno na dobno i zdravstveno najosjetljivije društvene grupe.

Mi smo Stranka koja želi biti u vlasti i "istinski" iznaći načine za rješavanje nagomilanih društvenih problema zastupajući interese svih društvenih slojeva.

Mi u Stranci penzionera – umirovljenika BiH vjerujemo da dobro i pravda, uprkos svim teškoćama, ne mogu biti poraženi. Zato ne gubimo vjeru da bosanskohercegovačka društvena zajednica može biti bolje uređena i da trebamo raditi i djelovati u kontinuitetu, uprkos svim našim razočarenjima i frustracijama.

Na ovim lokalnim izborima od naših penzionera opravdano očekujemo da će hrabro i odlučno podržati svoju stranku, "Stranku penzionera-umirovljenika BiH" podržavajući tako i svoje vlastite interese te listu kandidata "Stranke penzionera-umirovljenika BiH."

Bez obzira što se radi o lokalnim izborima želimo posebno naglasiti: "Naš nepokolebljiv cilj je demokratska Bosna i Hercegovina u njenim međunarodno priznatim granicama i sa nacionalnim, vjerskim i političkim pravima za sve njene građane. Na tako čvrsto opredjeljnom cilju želimo graditi odnose i razvoj loklanih zajednica i učvrstiti uvjerenje da ljudi različitih religija, nacija i kulturnih tradicija mogu živjeti zajedno".

Našavši se u kliještima destrukcija i mraka mi izgovaramo NE i poručujemo da baš mi možemo i želimo biti nosioci promjena u našem društvu, lučonoše.

Dugogodišnja neodgovorna, konfliktna i loša politika bez jasno osmišljene vizije i stratejske projekcije razvoja BiH je dovela društvenu zajednicu do izvanrednog stanja. Razočarani ovakvim ustaljenim političkim procesima građani odbijaju učestvovati u direktnim aktivnostima političkog života, a najbolji pokazatelj je da više od 45 % birača ne učestvuje na izborima. Ove činjenice nas neće pokolebati na našem putu iznalaženja rješenja i alternativa postojećem stanju i ostvarenju naše vizije i ciljeva.

Osnovni pokazatelji u društvu koji nas mobilisu na donošenje sveobuhvatnog izbornog programa za lokalne izbore 2016.godine su:

1.Tržište rada

Trendovi zaposlenosti i nezaposlenosti već 6 godina su ujednačeni i bez velikih promjena. Više od polovine radno sposobnih nisu na tržištu rada. Udio aktivne radne snage u ukupnom radno sposobnom stanovništvu je zabrinjavajuće nizak, tek 48%, što znači da pola radno sposobnog stanovništva uopšte nije na legalnom tržištu rada, a većina njih su u zoni socijalne/boračke zaštite, sive ekonomije i socijalne isključenosti. Ovako visoka stopa neaktivnog stanovništva najviša je u Evropi, što se veoma negativno odražava na penzioni sistem, zdravstvenu zaštitu i ukupnu socijalnu politiku.

Posebno zabrinjava velika migracija mladih u zemlje EU u potrazi za poslom (u zadnje dvije godine BiH je napustilo oko 150 hiljada mladih). Ukoliko se nastavi sa ovakvim trendom odlaska mladih iz BiH u narednih 5 godina suočit ćemo se sa problemom nedostatka radne snage.

Činjenica da je BiH napustilo oko 400 ljekara specijalista zabrinjava i upozorava da bismo mogli ostati bez adekvatnih stručnjaka u oblasti zdravstva.

2. Socijalna politika i reforma penzionog sistema

Ne postoje transparentni i zvanični podaci o broju parafiskalnih nameta, jer nije ažuran registar istih. Imajući u vidu da je Federacija BiH složena zajednica nije jasno kako i koliko se sredstava dijeli od parafiskalnih nameta po nivoima vlasti između budžeta FBiH, kantona i općinskih ili gradskih budžeta.

Za SP/U BiH na lokalnim izborima ovo treba biti jedno od važnih pitanja, jer povećanjem budžeta lokalnih zajednica i kvalitetnijom raspodjelom sredstava od parafiskalnih nameta se ostvaruje bolja socijalna politika i subvencije za sve one koji su u stanju socijalnih potreba.

Penzioni sistem je destabiliziran i neodrživ. Odnos broja zaposlenih naspram broja penzionera je vidno pogoršan u oba entiteta u posljednjih 5 godina. Od početka provedbe Agende u FBiH zapaženo je pogrošanje od 1% (trenutni omjer je 0,88 penzionera : 1 zaposleni). Ovakav omjer je izuzetno zabrinjavajući i jasno ukazuje na neodrživost penzionog fonda na bazi generacijske solidarnosti iz doprinosa. Očito je da će se morati iznaći kombinovani izvor finansiranja penzionog fonda zarad očuvanja stabilnosti i redovnije isplate penzija.

Poreski dug javnih preduzeća i institucija ugrožava penzioni i zdravstveni system i proizvodi deficit. Ukupni dug po osnovu neplaćenih poreza i doprinosa samo u FBiH iznosi 2 milijarde i 100 miliona KM! Udio prvih 20 najvećih dužnika iznosi preko milijardu KM ili 47,9% ukupnog duga, od čega na javna preduzeća i institucije otpada 865 miliona ili 86%. Dugovanja ovih poreznih obveznika na dan 31.03.2016. su iznosila 1 milijardu, 111 miliona i 176.540 KM, odnosno 47% ukupnog duga. Ako posmatramo samo prvih 20 najvećih dužnika vidljivo je hronično odsustvo vladavine zakona i jednakosti pred zakonom. Tolerisanjem neplaćanja poreza i doprinosa od strane javnih preduzeća i institucija akumuliran je ogromni unutrašnji dug, budžetski deficit kao i deficit vanbudžetskih fondova (primarno penzionog i zdravstvenog) i ozbiljno je poljuljano povjerenje građana i pravnih subjekata u vladavinu zakona i jednakost pred zakonom.

Stagancija ekonomske aktivnosti je više nego očigledna jer je u periodu od 5,5 godina prosječna penzija porasla za manje od 8%, odnosno za 27 KM, prosječna plata za 2% odnosno za 16 KM, a potročaška korpa za 0,02%, odnosno 24 KM.

3. Stanje javne uprave

Razlika prosječne plate u javnoj administraciji i realnom sektoru je zabrinjavajuće visoka u korist javne administracije (57%) i najviša je u Evropi.

Više od četvrtine usposlenih su na budžetu. Procenat uposlenih u javnoj upravi/javnim uslugama daleko je iznad prosjeka EU i OECD.

Više od četvrtine budžeta troši se na plate. Udio plata u budžetima značajno je visok, te kumulativno iznosi 26% (nivo BiH 27%, FBiH 22%, RS 23%), a tokom posljednjih 5 godina uglavnom nema velikih promjena.

Zakon o državnoj službi Federacije BiH, iako je trebao donjeti rješenja za efikasniji i odgovorniji rad državne službe, je višestruko diskutabilan. Zakon podrazumjeva ogromnu diskrecionu moć Vlade i ministara prilikom imenovanja kompletnog rukovodećeg kadra udržavnoj službi. To znači da će princip političke podobnosti u potpunosti nadvaladati princip meritornosti. Besmisleni su svi javni konkursi ukoliko posao ne dobiju najbolji kadrovi. Princip izbora najboljih kandidata je takođe sastavni dio Reformske agende a Vlada je to svjesno izbjegla uraditi.

4. Javne finansije fiskalna politika

Tekući budžetski deficit popeo se na 4%, na kraju 2015. godine, čime je probijen Maastricht prag od 3%, što je bitan pokazatelj neodrživosti javnih finansija.

Ukupni javni dug već šest godina raste, pri čemu je 2015. dostignut historijski maksimum od 43% BDPa, a od 2010. do 2015. uvećan je za 30%. Ovakav trend apsolutno je neodrživ i nužno će dovesti do ekstremnih budžetskih rezova i/ili ekstremnih uvećanja poreza.

Zaduženost po stanovniku raste i trenutno iznosi 3.181 KM! Tokom 6 godina zaduženost po stanovniku je uvećana za 729 KM ili 29%. **BiH se već tri godine nalazi u zoni deflacije**, što je dokaz produžene recesije i dodatni dokaz pada životnog standarda građana.

5. Poslovni ambijent

U zadnjih 5 godina udio stranih direktnih investicija (FDI) u BiH se kreće od 1,69 do 2,72 % BDP-a. U poređenju s Hrvatskom gdje FDI učestvuje sa 6,9% BDP-a ili Srbijom sa 4,6%, dokazujemo vrlo ozbiljan izazov s kojim se BiH mora suočiti – privlačenje stranih investicija. Slovenija sa dosta manjim brojem stanovnika ima 3 puta veći BDP a Hrvatska gotovo 4 puta. To znači da je vrijednost 1% BDP-a u BiH 272 miliona KM, u Srbiji 756 miliona KM, u Sloveniji 853 miliona KM a u Hrvatskoj 985 miliona KM.

Imajući u vidu naprijed navedeno mi ćemo se na lokalnom nivou boriti za normativnu regulativu koja će biti u interesu povoljnije poslovne klime od koje zavisi nivo stranih i domaćih investicija a samim tim i rast broja zaposlenih te brži razvoj lokalnih zajednica.

I. Programski ciljevi i osnovna načela izbornog programa

Primarni cilj ovog programa je da poručimo biračima i građanima da imamo jasan pravac djelovanja, razvoja i jačanja lokalnih zajednica. Namjervamo inicirati bolje sudjelovanje i uključivanje građana u političke i društvene procese i učiniti da budu direktni učesnici i korisnici naših rješenja kao što su: kvalitetnije lokalne usluge; više socijalne pravde i vladavine prava; više radnih mjesta; kvalitetnije obrazovanje i zdravstvene usluge; *veće penzije* itd.

Na osnovu programom utvrđenih ciljeva i zadataka vršit ćemo sistemski utjecaj na odgovarajuće zakonodavno normiranje odnosa u mirovinskom i invalidskom osiguranju, prava umirovljenika i invalida na zdravstvenu i socijalnu zaštitu, kao prava koja proistječu iz njihova minulog rada.

Stranka penzionera - umirovljenika će se u najvećoj mogućoj mjeri zalagati za unapređenje privredne politike i odgovarajući životni standard sadašnjih i budućih penzionera/umirovljenika u BiH.

Pretpostavku za ostvarivanje načela našeg djelovanja nalazimo ponajprije u zahtjevu za promjenom politike, te stila i načina njezina vođenja.

U našem svakodnevnom djelovanju zahtijevat ćemo promjene koje će imati za cilj novi način poimanja politike, to jest da se manje vlada - a da se više služi narodu. Mi više nećemo obmane, moć, pohlepu – mi želimo istinu, pravdu i bolju budućnost.

Zastupat ćemo i promovisati takvu politiku koja će promovirati primjenu moralnih načela u praksi. Etička reforma političkog sistema u BiH jedan je od najvažnijih i prioritarnih zadataka Stranke jer je to jedini put da se isprave greške iz prošlosti i prevlada kriza u koju je upalo bosanskohercegovačko društvo.

Uvest ćemo novi stil vođenja politike sa jednim jedinim zadatkom, a to je poticanje dobra u društvu gdje građani žive zajedno i poštujuju demokratske odnose.

Otvorenost Stranke ostvarit ćemo povezivanjem s drugim sličnim strankama, udruženjima i asocijacijama.

Ostvarivanje stečenih prava i drugih prava iz penziono/mirovinskog i zdravstvenog sistema osiguranja kao i druge aktivnosti za poboljšanje materijalnog i društvenog položaja penzionera/umirovljenika usmjerenih prema svim nivoima vlasti NAŠ JE STALNI ZADATAK.

Potvrdit ćemo našu čvrstu opredjeljenost i svijest o tome da mi najosjetljivijem dijelu društva - našoj djeci dugujemo život bez nasilja i straha. Mi ćemo se temeljito pozabaviti korjenima nasilja (ekonomsko, psihološko, fizičko, medijsko) i imati jasne političke stavove i aktivnosti u borbi protiv nasilja.

Prioritetan zadatak u našem djelovanju bit će borba za promjene ekonomsko socijalnog stanja i razračunavanje sa kriminalom i korupcijom koji su glavni generatori krize i obespravljenosti.

Jedan od važnih političkih ciljeva Stranke bit će stalno projektovanje aktivnosti na afirmaciji vrijednosti i implementaciji standarda u oblasti: kulture, sporta, obrazovanja, privrede, ekologije, politike, sigurnosti i sl.

Zalagat ćemo se za uspostavu stručne, dobro ustrojene i odgovorne lokalne uprave koja će kvalitetno i brzo ostvarivati prava građana na nivou lokalne zajednice.

Jedan od temeljnih političkih ciljeva u budućem djelovanju Stranke je uspostava modela razvoja ujednačenih šansi za sve lokalne zajednice u BiH. Time želimo ostvariti veće jedinstvo zemlje, snažniji razvoj te bogatije i pravednije društvo. U što kraćem roku želimo se izboriti za smanjenje razlika u razvoju, što ne znači smanjivanje BDP-a po stanovniku u razvijenijim dijelovima zemlje, već poticanje bržeg razvoja slabije razvijenih.

Imajući u vidu naša programska opredjeljenja i sveukupno stanje u BiH, na ovim lokalnim izborima 2016. godine za mandatni period od 2016-2020 Stranka penzionera umirovljenika BiH biračima i građanima lokalnih zajednica nudi:

I. U oblasti privredne politike

- stimuliranje oblika poduzetništva i privrednih aktivnosti koji imaju najveće izgleda za uspjeh u lokalnim zajednicama;
- veća decentralizacija i povećanje autonomnih fiskalnih prihoda jedinica lokalne samouprave;
- razrada modela javno-privatnog partnerstva na državnom i lokalnom nivou, naročito u područjima usluga i izgradnje infrastrukture koja su u nadležnosti države sa prenosom nadležnosti na lokalnu upravu, odnosno lokalne samouprave;
- razrješavanje statusa i stavljanje u funkciju velikih površina poljoprivrednog zemljišta i nekretnina koji su zbog neriješenih vlasničkih odnosa dugi niz godina izvan funkcije i upotrebe;
- poticati, ohrabrivati i poboljšati efikasnost inozemnih ulaganja u razvoj i zapošljavanje na bazi razvojnih projekata koje lokalna zajednica treba ponuditi investitorima;
- osigurati zakonske mehanizme finansijske podrške i poticaja domaćoj proizvodnji i privredi uz eventualnu preraspodjelu javnih prihoda sa posebnim fokusom na razvoj izvozno orijentisanih ranih privrednih subjekata u oblastima gdje postoje komparativne prednosti (metalna i namjenska industrija, drvna industrija, energija, turizam itd.);
- posebnu pažnju ćemo posvetiti ljudima na selu sa ciljem da im se osigura dostojanstven standard života kroz angažiranje javnih resursa za poboljšanje metoda proizvodnje, očuvanja, prerade i distribucije poljoprivrednih proizvoda te da se osigura razvoj poljoprivrednih sistema koji će podstaći snažan rast agrobiznisa, uposlenosti na selu i održiv povratak;
- zahtjevat ćemo da vlast definiše politiku reindustrijalizacije i program mjera za pokretanje postojećih i novih industrijskih kapaciteta koja će zapošljavati radnike na lokalnom nivou i povećavati izvoz;

- U procesu privatizacije evidentne su određene nepravilnosti i šteta koja je nanešena društvu i radnicima. Stoga ćemo se putem nadležnih institucija uključiti u postupak revizije privatizacije;
- Radi ostvarenja tog cilja i olakšanja poduzetnicima kod registracije firmi mi ćemo osnovati Službu-centar za pomoć poduzetnicima;
- Izmjenom Prostornog plana predvidjeti ćemo stvaranje novih poslovnih zona čija će veličina i ulaganje zavisiti od zainteresiranosti poduzetnika;
- Finasiranje kapitalnih projekata, planiranje po prioritetima kako bi se sredstva trošila racionalnije i projekti realizirali kvalitetnije s posebnim osvrtom na putnu mrežu u mjesnim zajednicama;
- Urediti oblast iskorištavanja prirodnih bogatstava, voda, šljunka, kamena i drugih pri davanju koncesija, obezbjediti adekvatne finasijske efekte;
- Poticaje za poljoprivredu usmjeriti prema poljoprivrednicima koji proizvode za tržište i žive od svog rada, a ne za one kojima je to hobi;

II. Poljoprivreda i modernizacija sela

Ubrzan i stabilan razvoj poljoprivrede i agrokomplesa i očuvanje agrarnih resursa je jedan od prioriteta i najvažnijih ekonomskih ciljeva Stranke. Uopredno sa podsticajem i podrškom unapređenja i razvoja poljoprivrede i zadrugarstva borit ćemo se za **stvaranje što povoljnijih uslova za život i rad na selu**, jer bez toga nije moguće efikasno iskorišćavati postojeće proizvodne potencijale u poljoprivredi i spriječiti dalje demografsko praznjenje velikog djela teritorije BiH.

Naši programski ciljevi u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja kao bitnog segmenta ekonomske politike i razvoja BiH na lokalnom nivou će biti orjentisani na:

- usmjeravanje i usklađivanje proizvodnje sa zahtjevima tržišta i razvoj preduzetništva u poljoprivredi i na selu;
- podsticanje u stvaranju asocijacija proizvođača i drugih društvenih grupa na selu;
- harmoniziranje i implementacija zakona o poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvoju BiH, unaprijeđenje koordinacije države, entiteta i distrikta Brčko u ovoj oblasti u skladu sa Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju i drugim obavezama prema EU;
- korištenje više mogućnosti unutar Sporazuma CEFTA i drugih spoljno-trgovinskih sporazuma u pogledu mjera zaštite domaće proizvodnje i domaćeg tržišta od prekomjernog uvoza određenih poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda koji uzrokuju ozbiljne štete i probleme po domaću proizvodnju, asortiman i plasman;
- bolji životni standard poljoprivrednika, srazmjeren vlastitim naporima i sposobnostima i naporima vlasti;
- adekvatnu socijalnu zaštitu poljoprivrednika;
- izgradnju i provedbu stimulativne agrarne politike kojom će se zadržati stanovništvo na selu i tako doprinjeti zaštiti i unapređenju životne okoline na nivou lokalnih zajednica;
- revitalizaciju i razvoj zadrugarstva, kako bi zadruge kao poduzetnička preduzeća u svim ekonomsko, proizvodnim i uslužnim djelatnostima mogle imati veću ulogu u pružanju usluga, tržišnom plasmanu, prikupljanju proizvodnje i izvozu proizvoda;
- potpunu uređenost novog zadružnog zakonodavstva usklađenog sa zakonodavstvom EU;
- podržavat ćemo ideje i programe evropskog inovacijskog partnerstva za produktivnost u poljoprivredi, podržati napredna istraživanja i poljoprivredne prakse s ciljem jačanja i povećanja održivosti poljoprivrede u skladu sa regionalnom poljoprivrednom politikom;

III. Okoliš

- Posebnu pažnju na lokalnom nivou ćemo posvetiti „Zaštiti i unaprijeđenju okoliša i životne sredine“. Prirodna i životna sredina u BiH je važan potencijal i ključni segment za budući razvoj, održivost energetske sistema, povećanje energetske funkcionalnosti i promoviranje obnovljivih energetske rješenja.
- Zalagat ćemo se za **zaštitu prirodnih resursa** (vode, šumska i rudna bogatstva te ekološka zaštita prirodne sredine) uz balansiranje te zaštite i neophodnog razvoja, *što uključuje sveobuhvatno praćenje klimatskih promjena i poduzimanje odgovarajućih mjera.*
- Borit ćemo se za zakonska rješenja i razvoj tehnološki održive infrastrukture za upravljanje otpadom kao i za uspostavu potpunog sistema upravljanja otpadnim vodama u lokalnim zajednicama.
- Zalagat ćemo se za uspostavu sistema u kojem bi se primjenjivala vrlo restriktivna – pravila **“zagađivač plaća”** uključujući materijalnu i krivičnu odgovornost onih koji ugrožavaju i uništavaju prirodne vrijednosti i okoliš. Zahtjevat ćemo uvođenje adekvatnih naknada za narušavanje okoliša koje bi se namjenski usmjeravale za obnovu i unapređenje devastiranog okoliša.
- U mnogim lokalnim zajednicama šume su na izdisaju, a štete se mogu mjeriti u stotinama miliona maraka, što zbog neplanske i bespravne sječe, što zbog raznih štetočina i bolesti šumskog fonda i opšte nebrige. Stanje je zabrinjavajuće i ukoliko se nastavi ovakav trend posljedice će biti pogubne po ekonomski razvoj, okoliš i zdravlje ljudi u BiH. Prava bitka da spasimo naše šume tek predstoji.
- Situacija, ma koliko crnom izgledala, ipak nije nepopravljiva. Neophodno je kao prvo završiti proces privatizacije i to prije svega privatizaciju pilana. Zatim je potrebno urediti stanje u šumarijama i učiniti njihov rad transparentnim i odgovornim. Da bi se to postiglo, gazdinstvima treba da upravljaju šumari, a ne političari.
- Bosna i Hercegovina je bogata kvalitetnom pitkom vodom, ali mora joj se posvetiti još mnogo veća pažnja imajući u vidu veliki broj divljih deponija i neodgovornih zagađivača okoliša. Izvori pitke vode, mineralni izvori i jezera su prirodno bogatstvo BiH koje treba štititi od zagađenja i prekomjerne eksploatacije, jer pitka voda u svijetu je sve više deficitarni resurs. Zbrinjavanje otpadnih voda i drugih zagađivača treba tehnološki obrađivati, reciklirati i reciklirano koristiti u daljnjoj proizvodnji i preradi čime će se znatno doprinjeti smanjenju zagađivanju okoline.

IV. Socijalna politika

Socijalna politika kao izuzetno bitan segment državne politike zbog systemske neuređenosti, konfuzije i ispolitiziranosti, predstavlja veliki problem za fiskalnu politiku lokalnih zajednica i ekonomski razvoj.

Segment socijalne politike na nivou lokalne zajednice direktno zavisi od privredne aktivnosti i dohodaka tako da su općinske nadležnosti ograničene ali Stranka penzionera može uticati na sljedeće:

- Osposobiti stručne ustanove iz oblasti socijalne zaštite;
- Statusna pitanja svih kategorija iz rata 92-95 materijalno i finansijski ne tretirati kao socijalne slučajeve nego kao konzumente statusnih prava, kako egzistencijalnih tako i zdravstvene zaštite; urediti i objediniti broj boračkih organizacija na teritoriji općine;
- Briga o porodici i djeci mora biti visoko na ljestvici brige lokalne zajednice: adekvatna briga za podizanje djece, njihove egzistencijalne potrebe, školovanje djece iz porodica slabog imovnog stanja i djece udaljenih od školskih ustanova te svaka vrsta pomoći nadarenim učenicima u njihovom školovanju;
- Nastaviti stvarati uslove za veću i bolju zaštitu djece i omladine sa invaliditetom i poteškoćama u razvoju;
- Insistirati na povratku pružanja usluga besplatne pravne pomoći na nivou lokalne zajednice;
- Inicirati nove i proširiti postojeće aktivnosti koje će otkloniti ili bar usporiti negativne demografske procese na području lokalnih zajednica.
- Za vrijeme neuposlenosti, svim neuposlenim osigurati pravo na minimum socijalne sigurnosti, bez diskriminacije po bilo kojim osnovima.

- osigurati potpunu zdravstvenu zaštitu i ukinuti participaciju za lijekove i liječenje penzionerima sa penzijom manjom od 500 KM;
- osigurati jeftiniju turističko-izletničku i banjsku ponudu za penzionere posebno za one starije životne dobi i one sa najnižim penzijama;
- insistirat ćemo da se adekvatno rješi pitanje ostvarenja prava u oblasti penziono invalidskog osiguranja zemljoradnika koji su sada u vrlo nepovoljnom položaju;

V. Politika zdravstvene zaštite

Svako mora imati pravo na pristup ljekaru i mi ne želimo živjeti u sistemu gdje postoje ljudi koji ne mogu doći do ljekaraskih usluga i koji nemaju pravo na zdravlje. To je naše programsko i političko opredjeljenje i odluka. Naša sposobnost, iskustvo i znanje će nam pomoći da se izborimo i osiguramo da svaki čovjek u BiH može doći do ljekara. Osnovni zadaci i aktivnosti u ovoj oblasti:

- Zalagat ćemo se da svaki stanovnik Bosne i Hercegovine ima pravo na preventivnu zdravstvenu zaštitu i medicinski tretman bez obzira na njegov ekonomski i socijalni položaj, bez diskriminacije i pod jednakim uvjetima.
- Zalagati se za cjelovitu primjenu: Evropske socijalne povelje, Deklaracije o pravima pacijenata u Evropi, Povelje o pravima pacijenata u BiH, Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, Konvencije o pravima djeteta, Standardnih pravila za izjednačavanje mogućnosti za osobe sa invaliditetom i Rezolucije UN-a pod nazivom „Zdravlje za sve u 21. vijeku“ ratifikovanih od strane Bosne i Hercegovine.
- Učinićemo sve što je potrebno da ovaj izuzetno važan i osjetljiv društveni segment funkcioniše sa što manje slabosti i na obostrano zadovoljstvo korisnika zdravstvenih usluga i zdravstvenih radnika koji ih pružaju.
- Zalagat ćemo se za veća ulaganja u naučno istraživačke projekte u zdravstvu.
- Posebnu pažnju ćemo posvetiti indikatorima zdravlja majke i djeteta. Zdravlje majke i djeteta ukazuje na zdravlje cijele populacije, razvijenost zdravstvene službe, zdravstvene zaštite i razvijenost društva u cjelini. Ažurno praćenje parametara zdravlja najosjetljivijih grupa daje najbolji uvid u sadašnje i predviđano stanje zdravlja.
- Pitanje zdravstva vidimo kao „pitanje svih pitanja“. Zato ćemo u našem djelovanju tražiti načine kako poboljšati postojeći zdravstveni sistem i motivisati ljude da u svojoj struci pruže više te kako zadržati stručne kadrove jer je *to strateško pitanje čije rješavanje ne smije niti može da se odlaže*.
- U oblasti zdravstvene zaštite (medicine) postoje i razvijaju su nove tehnologije, informacijski sistemi i oprema što zahtjeva ozbiljnu i kontinuiranu edukaciju onih koji će se time služiti. Potrebni su novi ljudi koji treba da rade u zdravstvu: informatičari, softveraši, hardveraši, veći broj elektroinžinjera i mašinaca. Sve to treba predvidjeti budžetom. O ovim i drugim važnim pitanjima *Stranka će se rukovoditi time da politiku iz ove oblasti kreiraju najjemenitiji stručnjaci*.
- Daljnje unaprijeđuje rada Porodične medicine. Distribucija ambulanti i timova porodične medicine po mjesnim zajednicama kako bi dostupnost usluga primarne zdravstvene zaštite bila što ujednačenija za sve građane.
- Popravljanje kvaliteta specijalističko konsultativne službe na nivou lokalne zajednice,
- Obezbjediti redovan, godišnji, preventivni zdravstveni pregled za učenike i starije osobe.

VI. Obrazovanje

Znanje je univerzalna vrijednost, a bez obrazovanja nema ni znanja. Naš stav je da je obrazovanje jedna od najznačajnijih komponenti razvoja uopšte. *Za Stranku obrazovanje će biti dugoročna investicija jer ćemo jedino tako imati daleko veću korist i rezultate u razvoju lokalnih zajednica ali i cjelokupne BiH zajednice.*

Inicirat ćemo veću odgovornost lokalne samouprave na polju obrazovanja s ciljem da se obrazovanje postavi kao prioritet u svom budućem razvoju.

Naši dugoročni programski ciljevi u oblasti obrazovanja i nauke će biti:

- povećanje i poboljšanje ulaganja u obrazovanje, istraživanje i razvoj;
- poticanje inovacija, širenje upotrebe informacijskih i komunikacijskih tehnologija u procesu obrazovanja;
- uspostava funkcionalnog zakonodavnog okvira te financijske/porezne regulative kojom će se potaknuti ulaganja u obrazovanje, istraživanja i ljudske resurse;
- analiza provedene reforme obrazovanja u skladu sa Bolonjskom deklaracijom, njenih dobrih i loših strana s ciljem njenog unaprijeđenja i uklanjanja slabosti kako bi u potpunosti bila kompatibilna sa zemljama članicama EU;
- odgoj mladih u duhu kreativnosti, znatiželje i želje za usvajanjem novog znanja;
- omogućiti svima dostupno obrazovanje na svim nivoima - od predškolskog do univerzitetskog;
- uspostaviti sistem vrednovanja obrazovnog procesa na svim nivoima s ciljem uspostave i održavanja vrijednosti unutar sistema obrazovanja što će se pozitivno odraziti i na BiH društvo u cjelini;
- zalaganje za pluralizam u obrazovanju ali privatne odgojno-obrazovne ustanove morat će, poput državnih, biti podvrgnute objektivnom vrednovanju kako bi se i u njima zadržala zadovoljavajuća kvaliteta rada i obrazovanja;
- temeljita stručna revizija programa i udžbenika u kojoj treba da učestvuju eminentni znanstvenici, metodičari, učitelji i profesori. Cijenimo da su nam djeca u školama opterećena nekim nepotrebnim predmetima unutar nastavnih programa;
- osigurati da umjetnost i znanstvena istraživanja budu u potpunosti oslobođena svih ograničenja uz puno poštivanje akademskih sloboda;
- zalaganje za uspostavu održivog Fonda za razvoj talenata koji će prvenstveno biti usmjeren za školovanje talentovane djece iz siromašnih porodica.

VII. Kultura

Oblast culture SP/U BiH vidi u modernom razumijevanju kulture kao širokog skupa različitih djelatnosti u svakodnevnom životu kao što su kultura stanovanja ili prehrane, do tradicionalno poimanih umjetnosti poput likovne umjetnosti, književnosti, pozorišta, muzike, filma isl. Kulturu vidimo kao integralni dio čovjekova života, a ne kao zasebnu djelatnost koja je povlastica za elite.

SP/U će se svojom kulturnom politikom posebno zalagati za:

- stvaranje ravnopravnih uslova za razvoj institucionalne i izvan-institucionalne kulture, odnosno stvaranje "kulturnog tržišta";
- stvaranje uslova za jednako učešće svih građana u kulturi, bilo kao potrošača, bilo kao proizvođača;
- transparentnost u odlučivanju i finansiranju u oblasti kulture;
- povezivanje kulture sa naukom, obrazovanjem i turizmom u smjeru razvoja kulturnog turizma;
- posebnu pažnju posvetit ćemo razvoju kulture mladih i urbane kulture kojom se omogućava izražavanje najrazličitijih opcija kulture u suvremenom društvu, s ciljem oblikovanja različitih kulturnih identiteta; od lokalnih do regionalnih i državnih;
- naročito ćemo se zalagati za proširenje i održavanje međunarodnih kulturnih i umjetničkih veza i predstavljanje vrhunskih dometa svjetske umjetnosti u BiH, jer se upravo međusobnom razmjenom i komparacijom vrijednosti u kulturi stvaraju uslovi za razvoj kulture u BiH;
- težište aktivnosti Stranke u oblasti kulturne politike će biti kako kreativnu kulturu suprostaviti nasilnoj komunikaciji, netoleranciji i mržnji koja je naročito izražena za vrijeme sportskih manifestacija, ali često i u samim obrazovnim institucijama.

VIII. Sport

Sport je grana koja oplemenjuje, povezuje i spaja ljude bez obzira na njihovu kulturnu, nacionalnu i vjersku opredjeljenost i različitost. Za vitalnost jednog društva sport, a posebno masovni sport, ima višedimenzionalni značaj i benfit. U sistemski organizovanom sportu potvrđuje se individualnost, kolektivnost i vitalnost zajednice u cjelini. Sport ima važnu ulogu za afirmaciju sportista na domaćem i međunarodnim planu što obavezuje sve instance u državi na temeljitiji pristup razvoju i finansiranju sporta u BiH.

IX. Lokalna samouprava

Osnovna vizija Stranke u pogledu razvoja lokalne samouprave temelji se na težnji da novu lokalnu samoupravu građani doživljavaju kao svoje pravo i svoju obavezu, da odgovorno i proaktivno upravljaju lokalnim razvojem i poslovima ostvarujući tako novi kvalitet života uz puno poštivanje i uvažavanje principa Evropske povelje o lokalnoj samoupravi koju je BiH ratificirala.

Želimo da lokalna samouprava bude organizovana i funkcionalna tako da može zadovoljiti potrebe građana i aktivnim i organizovanim građanima omogućiti da izaberu sposobnu i odgovornu vlast sa kojom će efektivno i efikasno učestvovati u upravljanju razvoja svoje lokalne zajednice. Samo dobro organizovana, modernizirana i funkcionalna lokalna samouprava može biti sinonim za odgovorno i proaktivno upravljanje lokalnim razvojem i lokalnim poslovima. Jedino sposobna i odgovorna lokalna uprava može ostvariti uspješno partnerstvo sa privatnim i nevladinim sektorom i uspješno saradivati sa drugim nivoima vlasti i drugim lokalnim jedinicama u BiH i u regionu.

Razvoj sistema fiskalnog izjednačavanja, kvalitetan i održivi sistem lokalnih poreza, formiranje tržišta kapitala za opštine i rastuća ponuda kreditnih linija za opštine, partnerstvo javnog i privatnog sektora u lokalnom ekonomskom razvoju, kapitalnim investicijama, komunalnoj infrastrukturi i uslugama, oslobađanje lokalne uprave od političkih pritisaka i etabliranih formalnih i neformalnih elita u opštinama, *bit će naš primaran zadatak u reformi lokalne uprave u okviru integralne sveukupne reforme javne uprave.*

Osnovni programski ciljevi Stranke na polju razvoja lokalne samouprave bit će usmjereni na rješavanje niza slabosti i problema, a prije svega na sljedeće:

- na nivou lokalnih zajednica objektivno sagledati raspoloživost finansijskim i materijalnim resursima koji su neophodni za obavljanje poslova u njihovoj nadležnosti a u skladu sa potrebama njenih gradana;
- zalagat ćemo se da se lokalnim zajednicama osigura veći uticaj nad upravljanjem lokalnim resursima;
- fiskalne reforme u BiH ne smiju dovesti u pitanje finansijsku sposobnost lokalnih zajednica - opština. Stranka će se zalagati za funkcionalnu decentralizaciju praćenu adekvatnom fiskalnom decentralizacijom, koja će, i vremenski i po obimu, biti usklađena sa preraspodjelom nadležnosti između viših i lokalnog nivoa vlasti i koja će omogućiti da lokalne jedinice raspolažu sa dovoljnom visinom prihoda i adekvatnom imovinom kako bi mogle efikasno obavljati funkcije koje im pripadaju;
- smatramo da lokalna vlast treba samostalno i odgovorno da upravlja vlastitim prihodima i imovinom te da aktivno učestvuje u odlučivanju o zajedničkim prihodima i njihovoj raspodjeli sa višim nivoima vlasti;
- tržište kapitala na prostoru BiH je nedovoljno razvijeno i ne postoje adekvatni mehanizmi koji omogućuju slobodan pristup kapitalu. Zbog ograničenosti tržišta i zakonske regulative vezane za mogućnost zaduživanja opština, ali i loše prakse nadležnih ministarstava, lokalne jedinice ne mogu planirati svoje kapitalne budžete i ostvarivati svoje višegodišnje projekcije bazirane na sredstvima koja se dijelom ostvaruju i na tržištu kapitala. ***Naša politika i djelovanje*** bit će usmjereno na promjenu sadašnjeg neodrživog stanja. Mi ćemo se zalagati za slobodan pristup tržištu kapitala jer je to glavni preduslov za razvoj i efikasno korištenje sredstava pomoću kojih lokalne jedinice mogu obezbijediti sredstva za finansiranje kapitalnih projekata od vitalnog značaja za lokalnu zajednicu i za stabilniji razvoj odozdo prema gore;

- posebno ćemo se zalagati za potpunu informatizaciju i uvođenje elektronske uprave u lokalnim zajednicama u BiH, u skladu sa Strategijom razvoja informatičkog društva u BiH;
- pitanje partnerstva lokalne samouprave i drugih nivoa vlasti za nas podrazumjeva konstituisanje novih odnosa između različitih nivoa vlasti koji će raditi zajedno u ostvarivanju vlastitih nadležnosti i odgovornosti prema građanima i drugim subjektima a bitno je u pogledu ukupnog sistema reforme javne uprave;
- kontinuirano ćemo podržavati i doprinosti osposobljavanju opština i gradova i njihovih asocijacija za ostvarivanje nove uloge lokalne diplomatije kojom se vrši internacionalizacija lokalnih aktivnosti kroz međusobnu saradnju sa opštinama i gradovima iz drugih zemalja radi zajedničke i opšte koristi.
- zalagat ćemo se i zahtjevati da se sva imovina koja je pripadala Penzionom fondu kao što su zgrade, dionice, krediti i sl., vrati u Fond te da se za otuđenu imovinu izvrši pravično obeštećenje i da se sredstva prebace na račun Fonda;

X. Ljudska prava

Ljudska prava su moralni, politički, filozofski i pravni koncept i stoga će se Stranka zalagati za:

- širenje znanja i spoznaja o osnovnim teorijskim konceptima, praksama i zakonodavnih instrumentima i mehanizama zaštite ljudskih prava u BiH;
- unutar Stranke i šire mi ćemo među građanima razvijati sposobnost za kritičku analizu kršenja ljudskih prava, njihovih uzroka i posljedica te identifikaciju mogućih pristupa i rješenja;
- razvijati kritičko mišljenje oko razumijevanja razlika i tolerancije i razbijanjem predrasuda;
- kontinuirano promišljati o vlastitoj ulozi u promociji i zaštiti ljudskih prava;
- prikazivanje godišnjih statističkih pokazatelja o broju i strukturi kršenja ljudskih prava i kvalitetu sudskih odluka donesenih na osnovama zakona koji štite osnovna ljudska prava u BiH. Također ćemo se zalagati za prikaz pokazatelja o broju i kvalitetu optužnica podignutih na osnovu zakona koji štite osnovna ljudska prava u BiH;
- zalagat ćemo se da institucija Ombudsmena za ljudska prava u BiH ima veći značaj i bude potpuno neovisna, profesionalna i nepristrasna.

X. Odgoj i zaštita prava djeteta

Osnovno pitanje koje nam se danas nameće je kakav smo to društveni kontekst obezbjedili za održavanje osnovnih dječjih potreba? Spoljašnji kontekst pripada nivou psiho-socijalne egzistencije kojeg karakterišu: veoma izražena egocentričnost, nasilje u odnosima, razni vidovi manipulacija i eksploatacija te niz različitih opasnih pošasti po djecu i mlade.

Jedan od suštinskih problema BiH po pitanju brige o djeci je nefunkcionisanje pravne države i nesposobnost države da sprovodi zakone uključujući i mnogobrojne međunarodne dokumente koji su postali dio našeg unutrašnjeg pravnog sistema. Dodatni problem je što i oni koji su plaćeni da se brinu o tome da država sprovodi zakone i sami nisu u stanju da to urade. Loše funkcionisanje znatnog broja institucija, njihova neumreženost, nepovezanost, nesaradnja, nizak nivo odgovornosti kao i nizak nivo socijalnog kapitala pogoduju rastu rizika sa kojima se djeca i mladi suočavaju danas u BiH.

Zaštita prava djeteta je jedno od veoma važnih pitanja u razvoju društvene zajednice. Ovo pitanje mora biti stalna briga i traži kontinuirano usklađivanje zakona i drugih sporazuma sa međunarodnim standardima.

Imajući u vidu sveukupne probleme u BiH prioriteta Stranke u oblasti odgoja i prava djeteta će se prije svega odnositi na sljedeće mjere:

- programske dugoročne aktivnosti će biti usmjeravane na sprječavanje nasilja među djecom i mladima;

- promocija dana Konvencije o pravima djeteta;
- podržavat ćemo sve one organizacije i aktivnosti koje se tiču odgoja i promocije prava djeteta;
- planski djelovati i podržavati svako sistemsko djelovanje na suzbijanju trgovine djecom;
- zalagat ćemo se za financijsku pomoć organizacijama civilnog društva iz područja odgoja, zaštite i promocije prava djeteta;
- jedan od težišnih zadataka biće jačanje mreže centara za porodicu i ostalih programa podrške porodici u lokalnoj zajednici radi pružanja socio-pedagoške i psiho-socijalne pomoći porodicama i djeci;
- javno i aktivno podržavanje i promovisanje aktivnosti od interesa za djecu te rad i podrška svim aktivnostima na prevenciji poremećaja u ponašanju djece i mladih;
- bit ćemo sudionik u iznalaženju konkretnih pozitivnih rešenja, uključujući sve relevantne faktore: socijalne službe, škole, Ministarstvo unutrašnjih poslova i humanitarne organizacije;
- o djeci beskućnicima i napuštenoj djeci je neophodno pokrenuti širu društvenu raspravu: šta se sa tom djecom dešava? Gde ona borave i spavaju? Da li idu u školu i niz drugih pitanja na koje treba dati odgovore. Svjedoci smo da ima sve više djece koja prosjače po ulicama, ona to ne rade sama, to je dio organizovanog lanca prosjačenja. Neko na tome ogromno zarađuje. Time se ozbiljno maramo baviti i bez odlaganja prići rješavanju i prevenciji ovog problema;
- ulica u BiH još uvijek veoma važan faktor odrastanja naše djece i mladih. Ta ulica više nije bezbjedna, ona je danas opasna, bezobzirna i nasilna. Bezbjednost djece je jedan od top prioriteta kome ne može da bude podređen nijedan drugi interes;
- jedan od prioriteta našeg djelovanja bit će stalna i kontinuirana edukacija djece i mladih ljudi o ogromnoj opasnosti od droga. Posebno je interesantno, ali i poražavajuće, kad se u medijima čuje često pominjanje 'lahke' droge. Šta to znači? Probajte, uzmite, itd. Bukvalno se tako mladi ljudi navode na konzumiranje. Moramo shvatiti da nema lahkih i teških droga. Sve droge su teške i opasne i neizostavno vode u smrt i eroziju porodice i društvene zajednice.

XII: Odnos prema vjerskim zajednicama, saradnja i tolerancija

Ulogu vjerskih zajednica SP/U vidi u njihovom doprinosu nastojanjima da se u društvu eliminišu svi oblici netolerancije i diskriminacije bazirane na religiji, vjerovanju ili nepripadanju nijednoj vjerskoj opciji. Zalagat ćemo se za potpunu vjersku slobodu, međureligijsku saradnju, dijalog i toleranciju. Kvalitetna, iskrena i kontinuirana međureligijska saradnja u BiH može mnogo doprinjeti u shvatanju i prihvatanju različitosti kao bogatstva društvene zajednice, a ne biti razlogom za netrpeljivost i konflikt.

U saradnji sa vjerskim zajednicama SP/U će posvetiti pažnju pitanjima:

- religija i ljudska prava u prošlosti i danas;
- vjerska i manjinska prava kao specifična ljudska prava;
- odnos vjerskih zajednica i vlasti, posebno na lokalnom nivou;
- odnos religije i politike, religijska i etnička pripadnost;
- vjerske zajednice, religija i nasilje;
- uloga vjerskih zajednica i religije u razrješavanju i prevenciji konflikata.

XIII. Korupcija i protukorupcione mjere

Korupcija narušava temeljne vrijednosti društvenih odnosa svakog demokratskog i građanskog društva i ugrožava vladavinu prava, povjerenje u javne institucije i pravnu državu, poštenje, pravednost, ravnopravnost, jednakost i sigurnost građana. Korupcija povećava i produbljuje društvene razlike te potiče vjerovanje da se s nepoštenjem može lijepo živjeti omalovažavajući stvarne moralne vrijednosti kao što su rad, štednja i poštenje. Ona sputava razvoj poduzetničke klime i političke kulture, rastače moral, kulturu i tradiciju. Zato se korupciju mora ozbiljno etički vrednovati, stalno politički prosuđivati ali i sankcionisati. Politički, ekonomski i društveni razvitak zemlje, između ostalog, ovisi i o sposobnosti odupiranja rizicima korupcije.

Korupcija smanjuje prihode države, potiče nepotrebno trošenje budžetskog novca, smanjuje otpor organizovanom kriminalu, smanjuje učinke javnih službi, naročito u oblasti zdravstva i obrazovanja. Korupcija urušava moral, ugrožava stabilnost i povjerenje u institucije i podiže nivo nezadovoljstva građana. Već i sama sumnja u korumpiranost političkog sistema je jako opasna jer, bez obzira na stvarne razmjere, dovodi u pitanje vjerodostojnost institucija vlasti.

Imajući u vidu svu složenost otkrivanja i dokazivanja korupcije, kao i sankcionisanja nosioca koruptivnog kriminala, SP/U će svoje težište antikoruptivne aktivnosti usmjeriti na sljedeće:

- učinit ćemo maksimalne napore da se kod građana eliminiše visok stepen zbunjenosti oko toga šta je to korupcija kao i izuzetno izraženo nerazumevanje punog domena korupcije u svim njenim oblicima;
- u kontinuitetu ćemo djelovati na podizanju nivoa svijesti javnosti o korupciji u pogledu toga šta je korupcija, koliko je ima, i kako se sa njom, kao sa teškim kaznenim djelom, nositi;
- percepcija o BiH u domaćoj i stranoj javnosti, kao o slabo uređenoj pravnoj državi s visokim stepenom političke i ekonomske korupcije, bosanskohercegovačko društvo i državu u cjelini dovodi u veoma nezavidnu situaciju. Na planu popravljavanja ovakvog stanja pred Strankom, ali i svim konstruktivnim subjektima u BiH, stoji krupan i odgovoran zadatak koji se ne može niti smije odlagati;
- oduzimanje nezakonito stečene imovine i revizija privatizacije bit će jedan od glavnih zadataka u djelovanju stranke u dugoročnom smislu to i za stranku i za BiH društvenu zajednicu znači mnogo i na tome ćemo istrajati sa svima koji su odlučni podržati borbu i biti sudionici ove protukorupcijske mjere;
- u budućem radu ćemo biti nepokolebljivi i ustrajni u borbi protiv svih vrsta korupcije i učinit ćemo sve da se antikorupcijske mjere učine efikasnijim te da vratimo povjerenje u zakonodavnu, izvršnu i sudsku vlast i institucije političkog predstavljanja;
- naša aktivnost će biti na kontinuiranim zahtjevima, ali i punoj podršci istražnim i pravosudnim organima da se beskompromisno obračunavaju sa svakim oblikom kriminala, a posebno onim koji ima organizovanu i dokazanu podršku političkih i drugih struktura. Kriminalci su ti koji se moraju plašiti policajaca, tužioca i sudija, a ne obratno;
- donesen je Zakon o spriječavanju sukoba interesa u obnašanju javnih dužnosti čime se ostvaruje jedno od najvažnijih načela za suzbijanje korupcije a to je transparentnost u radu državne uprave. Međutim on se rijetko i očigledno neefikasno primjenjuje na svim nivoima vlasti u BiH, radi čega građani gube povjerenje u snagu donesenog zakona ali i u one koji su dužni da ga sprovode. *Naš zadatak treba biti stalno insistiranje na njegovoj doradi i dosljednoj primjeni;*
- sistemski, kontinuirano, samostalno i u saradnji sa drugim odgovornim subjektima vlasti mi ćemo raditi na tome da odnos između korupcije, s jedne, i društvenog, ekonomskog i političkog razvoja s druge strane, treba stalno mijenjati prevencijom, represivnim djelovanjem i sistemskim reformama. Zbog specifičnosti i komplikovanog ustrojstva BiH treba učiniti sve da se donese jedinstven program na nivou države BiH koji treba biti cjelovit, jasno definisan i primjenjiv i koji, bez odlaganja, treba provoditi;
- naš glavni cilj će biti da se korupcija smanji na nivo koji neće predstavljati prepreku za društveni, ekonomski i demokratski razvoj, a građani je više neće doživljavati kao presudnu smetnju za ukupne pozitivne promjene u BiH na putu blagostanja i pravde;